

ВІДГУК

на дисертацію ГАЛЯН Андрія Ігоровича

**«ОСОБИСТІСНІ РЕСУРСИ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНІХ
МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук зі
спеціальності: 19.00.01 – загальна психологія, історія психології**

Дисертаційна робота, що обговорюється, в цілому, сприяє позитивним враженням та свідчить про вдале дослідження з актуальної як в теоретичному так і практичному аспектах теми. Автор переконливо аргументує, що незважаючи на те, що проблематика особистісних ресурсів посідає гідне місце в психологічних дослідженнях, питання про їх функціональне значення та механізми дії і досі залишається поза належною увагою науковців, особливо на рівні системно-діяльнісного підходу. Окрім цього, автор підкреслює нечіткість визначення поняття ресурсів, що спричинено як складністю емпіричного вивчення феномену ресурсу, так і термінологічною неузгодженістю. Отож очевидна актуальність, недостатня розробленість та перспективність цієї проблеми зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Автором чітко визначено мету дослідження, яка полягає в теоретичному та емпіричному обґрунтуванні особливостей функціонування особистісних ресурсів, що забезпечують адаптацію майбутніх медичних працівників до професійної діяльності. Відповідно до мети поставлено завдання, які на нашу думку чітко та послідовно розкривають логіку дослідження, вирішують раніше не розкриті питання щодо проблеми адаптації та особистісних ресурсів адаптації у міждисциплінарному дискурсі, функціонування особистісних ресурсів адаптації до професійної діяльності майбутніх медичних працівників, відповідної типологізації та визначення усталених закономірностей. Власне така постановка питання про особистісні ресурси адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності в межах проблематики загальної психології та історії психології постає вперше як

конкретне багатоетапне дослідження. Отже, можна констатувати дисертабельність роботи та її відповідність паспорту спеціальності.

Для реалізації поставлених завдань А.І.Гелян було підбрано та використано адекватні предмету та завданням методи дослідження. Новизна наукового пошуку цілком підтверджується розробкою та використанням в емпіричному дослідженні авторської анкети «Мотиваційно-ціннісний портрет майбутнього медичного працівника» та авторської методики на вивчення змісту ціннісних уподобань студентів, що безумовно засвідчує оригінальність дослідницького пошуку. Дослідження проведено на репрезентативній вибірці.

Слід погодитись зі здобувачем про те, що наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що: уперше запропоновано поняття «особистісні ресурси адаптації», конкретизовано його онтологічний та феноменологічний аспекти; розроблено модель функціонування особистісних ресурсів, ключовими з яких є мотиваційно-ціннісний, регуляторний та емотивний, у цілісному процесі адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності; виокремлено типи особистісних ресурсів адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності (продуктивний, помірно-продуктивний та непродуктивний) відповідно до рівня адаптованості та прояву особистісних ресурсів, а також встановлено їхній психологічний зміст; виокремлено особливості, які визначають адаптованість майбутніх фахівців на початковому етапі їх професійного становлення; визначено закономірності адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності, у яких конструктивність процесу адаптації визначається змістом, типом та особливостями прояву особистісних ресурсів; уточнено сутність та зміст особистісних ресурсів для забезпечення ефективної адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності; удосконалено теоретичні напрацювання щодо змісту мотивації, цінностей, саморегуляції та емоційного інтелекту з включенням їх до структури особистісних ресурсів адаптації; розвинуто на новому, якісному рівні ідеї особистісного становлення та розвитку суб'єкта діяльності як відкритої системи, здатної до самоорганізації та

саморозвитку, де адаптація забезпечує взаємодію внутрішніх особистісних утворень з нормами соціального та професійного середовища.

Практична значущість дисертаційного дослідження не викликає сумнівів. В дисертації та авторефераті наведено переконливі відомості про цінність роботи та її впровадження і апробацію. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 13 публікаціях, із яких 5 статей опубліковано у виданнях, що включені до переліку фахових у галузі психології, 2 статті – у міжнародних періодичних виданнях з психології.

Дисертація побудована за класичною схемою та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний зміст дисертації представлений на 179 сторінках.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні засади дослідження особистісних ресурсів адаптації особистості до професійної діяльності» – висвітлено онтологічні та феноменологічні аспекти поняття «адаптація», «ресурси», «психологічні ресурси стійкості», «особистісні ресурси» з'ясовано його функціональні особливості в контексті професійної діяльності майбутніх медичних працівників. Поняття адаптації розглядається в онтологічному та феноменологічному вимірі. Проаналізовано джерела, структуру та особливості функціонування в адаптаційному процесі особистісних ресурсів. Запропоновано концептуальну модель адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності, модель функціонування особистісних ресурсів адаптації до професійної діяльності майбутніх медичних працівників.

Автор визначає поняття «особистісні ресурси адаптації» як індивідуально-психологічні особливості особистості майбутніх медичних працівників, утворені внаслідок взаємодії мотиваційно-ціннісного, регуляторного та емотивного особистісних ресурсів, що без надмірних енергетичних затрат сприяють їх успішній адаптації до професійної діяльності.

У другому розділі – «Програма емпіричного вивчення особистісних ресурсів адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності» – подано процедурно-методичну організацію емпіричного вивчення проблеми

та висвітлено особливості прояву адаптованості майбутніх медичних працівників на початковому етапі професіоналізації.

На основі системно-комплексного підходу здобувачем розроблено програму вивчення особистісних ресурсів адаптації та їх зв'язку із рівнями адаптованості майбутніх медичних працівників. Описано реалізацію розробленого плану кожного етапу дослідження з аналізом необхідних психодіагностичних стандартизованих методик та авторського опитувальника. Застосовані діагностичні методики засвідчують валідність проведеного дослідження.

У третьому розділі – «Особливості функціонування особистісних ресурсів адаптації до професійної діяльності у майбутніх медичних працівників» – викладено основний матеріал емпіричного дослідження, презентовано психологічний зміст мотиваційно-ціннісного, регуляторного та емотивного особистісних ресурсів адаптації; представлено типологію особистісних ресурсів, що забезпечують адаптацію майбутніх медичних працівників до професійної діяльності та виокремлено особливості й закономірності, опертя на які забезпечать успішний супровід їхньої підготовки на етапі набуття первинного професійного досвіду. Достатньо цікавими є результати дослідження агресивності та ворожості у структурі емотивного ресурсу адаптації майбутніх медичних працівників (розділ 3.3.2). Автором вдало систематизовано психологічний зміст типів особистісних ресурсів адаптації майбутніх медичних працівників та розкрито зміст психологічного супроводу активізації особистісних ресурсів адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності та особливості організації *спецкурсу* «Особистісні ресурси адаптації до професійної діяльності». Зазначене, безумовно, засвідчує високий науково-практичний рівень проведеного дослідження.

Загальні висновки відповідають завданням. Таким чином, аналізуючи зміст дисертаційного дослідження слід впевнено констатувати його методологічну, організаційну та практичну доречність, фаховість, новизну та

можливість екстраполяції виявлених закономірностей на більше широке коло проблем загальної психології.

Разом з цим, вважаємо за доцільне поставити деякі питання, які стануть приводом для дискусії, й аж ніяк не ставлять під сумнів цінність та значущість дисертаційної роботи.

1. Дослідження вдало побудовано за принципом розподілу на етапи професійного навчання: навчально-академічний та навчально-професійний (за Ю.Поваренковим). Цікавою є думка автора з приводу того, чому на емпіричному етапі автор зосередився лише на дослідженні особистісних ресурсів адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності у студентів 3-4 курсів, що відповідає навчально-професійному етапу навчання? Дослідження могло би бути більше повним за умов порівняння особистісних ресурсів адаптації студентів на навчально-академічному та навчально-професійному етапах навчання.

2. Досліджуючи суб'єктивні ресурси подолання труднощів у різних сферах психічної діяльності автор виявляє способи оволодіваючої поведінки – копінг стратегії (за Р. Лазарусом). Це, несумнівно, є виправданим психодіагностичним вибором. Проте, дослідження виграло би за умови визначення особливостей проактивного копінгу, який за своєю сутністю є ієрархічно вищою формою оволодіваючої поведінки, яка більшою мірою орієнтована на майбутнє і складається з зусиль по формуванню і розвитку загальних ресурсів особистості.

3. У третьому розділі представлено результати дослідження співвідношення показників щодо повторного вибору діяльності у сфері медицини (С. 92-93). Виявлено дуже цікавий факт, що лише 53,3 % респондентів відповіли, що повторили би свій професійний вибір. Вважаємо, що було би доречно окремим питанням дослідити особливості особистісних ресурсів адаптації решти респондентів. Цікавою є думка автора з приводу цілеспрямованого психологічного супровіду цих студентів щодо формування у них позитивної, внутрішньої професійної мотивації.

Дисертаційне дослідження Галян Андрія Ігоровича в цілому характеризується як завершена самостійна наукова робота, яка має науково-теоретичне та практичне значення в галузі наукового знання з загальної психології та історії психології. Викладені основні положення не викликають сумнівів щодо новизни дослідження та запропонування авторського оригінального підходу до дослідження проблеми особистісних ресурсів та професіогенезу особистості майбутнього фахівця.

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях повністю відповідають вимогам до кандидатських дисертацій.

Вважаємо, що дисертаційна робота на тему «Особистісні ресурси адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року, а її автор – Галян Андрій Ігорович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.

**Провідний науковий співробітник
лабораторії психології навчання**

Інституту психології імені

Г.С.Костюка НАПН України,

кандидат психологічних наук, доцент

В.Є.Луньов

